

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo
c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 23. V Ljubljani, 15. decembra 1892. Leto IX.

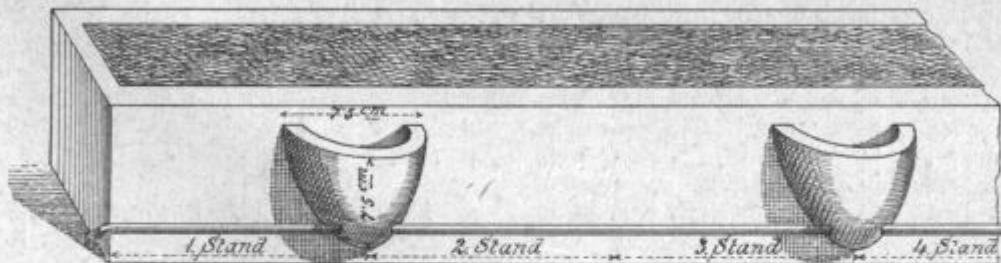
Obseg: Napajanje govedi. — Konjerejčeva opravila meseca decembra. — Stari vinogradi hirajo in se šušijo — napravimo si nove! — O pomenu in uporabi umetnih gnojil. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Napajanje govedi.

Pravilno napajanje govedi je tudi važna reč. Ako jo predolgo žeja, napije se vode, kadar pride do nje, toliko, da ji škoduje in ovira prebavo. Kedaj pa je goved žejna? Tega človek pač ne ve, pravila ni nobenega, ker zažeja jo sedaj poprej, sedaj pozneje, in sicer je to zavisto od toplote, od krme, od dela i. t. d. Na paši blizu vode gre goved pit, kadar je žejna, in to je najbolj prav in naravno. Umen živinorejec mora skrbeti, da tudi v hlevu živini kolikor mogoče tako postreže, kakor zahteva narava njena. Živina naj pije v hlevu, kadar ji je drago. Veliko na enkrat piti ni dobro, najboljši je po malem, in sicer med jedjo, ker krma potem največ zaleže. Dober vzgled tega nam je človek. Debeli ljudje pijejo navadno med jedjo, in to je eden glavnih vzrokov debelosti, če tudi malo jedo. Takemu človeku zdravnik najprvo ukaže zdržavati se med jedjo in kmalu po jedi vsake pijače. No, pri govedi se ne bomo pritoževali zoper debelost, ker hočemo imeti dobro rejeno živino, in če nam debelost pri govedi kedaj ni všeč, odpravimo jo kmalu s pičlejšo ali slabšo krmo. Ako torej z napajanjem lahko dosežemo dober uspeh, je to gotovo ceno in dobro z gospodarskega stališča. Z na-

pajanjem se v resnici doseže tak dober uspeh, in sicer če se tako uredi, da živina pije toliko in takrat, kadar ji je drago, zlasti med krmljenjem. V to svrhu mora biti v hlevu naprava, da se goved lahko sama napaja. V nastopnih vrstah bomo ob kratkem popisali to napravo, ki je prav priprosta ter jo imajo uže povsod, koder so umni živinorejci. Z ozirom na jasli se pritrudi med dve in dve govedi posoda za napajanje (lesena, železna, glinasta ali pa zidana). Posa-

mezne posode so zvezane s cevmi med saboj in z glavno posodo za vodo. Voda stoji v teh posodah vedno enako visoko, in če je živina odpije, dotoči

Podoba 63.

se zopet iz glavne posode, in to toliko, da doseže isto visočino, kar se samo uravna s posebno pipo, ki zapira glavno posodo. To je namreč pipa, ki je tako narejena, da jo na vodi plavajoča krogla odpira ali pa zapira, kakor je uže padajoča ali rastoča voda potiska ali pa dviga. *) Podoba 63. kaže zidane jasli z zidanimi posodami za napajanje govedi.

*) Pipe s plavajočimi krogli prodaja S. Kelsen na Dunaji, IV., Goldeggasse 5.

Korjerejčeva opravila meseca decembra.

Prava zima je tukaj. Pred vsem skrbi v hlevu za pravšno toploto. 12 do 15° C. prija najbolj konjem a tudi žrebetom. Zimska dlaka konja tudi nekoliko varuje prehudega mraza, zato dobe konji, ki so mnogo na prostem, gostejšo in daljšo dlako.

V pretoplih hlevih se konji kaj radi prehlade, ker ven morajo iti, takrat pa ujamejo kak nahod ali vnetico, žrebeta pa dobe hromoto, drisko, smoliko.

Kmetski korjerejec naj nima konjskega hleva ne premrzlega, a tudi ne pretoplega. Ako je hlev prevelik in zato premrzel, predeli naj ga z leseno steno in dene v prazni prostor stelje in če ni drugače tudi sena in slame za krmo. Na vsak način pa naj gredo konji vsak dan malo na zrak, med tem je pa zračiti hlev.

Nikakor ni dobro zdravih konj v hlevu odevati, ker to je nekako tako, kakor če bi bil človek v zakurjeni sobi ogrnen z vrhno sukno ali kožuhom, na plano prišedši bi se pa slekel.

Meseca decembra je potreba konje ostro podkovati. Zelo priporočamo rabiti le take štolne, ki se dajo uviti (všravfati). Ranjenje nadkoptnega svitka je nevarno celo za življenje, na vsak način pa pohabi kopito. Ako pa rabiš uvijalne štolne, lahko jih v hlevu snameš ter podkve brez njih pustiš, ali pa jih nadomestiš s topimi štolni. Taki menjalni štolni so še iz drugih vzrokov zelo priporočeni, na pr. zato ker se štolni sami za se morejo ostriti, ne da popelješ konja k kovaču, in ker se morejo štolni zmenjati, kakor kaže potreba.

Korjerejec ima sedaj več časa, zato naj porablja proste ure za vajo konj, za vpreganje i. t. d. Mladega konja nikdar ni pregnati, pač pa ga ga je treba navajati, da se nauči noge vedno iztegovati, kolikor mu le dopušča život.

Stari vinogradi hirajo in se sušijo — napravimo si nove!

Huda nesreča je zadela vinščake. Po mnogih krajih lepe naše domovine so imeli še pred leti bogate vinske gorice, ki so se pa zdaj čisto posušile ali pa hirajo tako, da bode prej ko prej zadnja trta nehala roditi. Veliko vinogradov je namreč že trtna uš uničila, druge pa čaka ista žalostna osoda. Držali se bodo morebiti še nekaj let, a kakor kaže izkušnja po drugih deželah, ne bode ta kvarljivka še neokuženim vinogradom prizanesla. Nečemo kaliti veselja onim vinogradnikom, kateri imajo še zdrave vinske gorice, a domoljubna dolžnost naša je, da o pravem času opozarjamo vse vinograjске posestnike na nesrečo, ki je že tisoč in tisoč vinščakov v Avstriji zadela in utegne še ostalim občutljivo škodovati. Vsi moramo s to žalostno prikaznijo računati že zdaj, da so namreč že ali da bodo v kratkem naši stari vinogradi uničeni in da je treba na njih mesto zasaditi nove. Nesreča je torej tu, velika nesreča, toda obupati ne smemo niti rok križem držati! Kmeta zadevajo raznovrstne nadloge. Zdaj mu živina pogine, zdaj mu toča pobije ali mu hiša pogori — vselej je to velika pokora. Vender si nesrečnež s svojo pridnostjo in s tujo pomočjo ve pomagati, in v nekaterih letih je škoda poravnana. Tako, upamo, bode tudi z našimi nesrečnimi vinogradi. Nastane samo vprašanje, kako in s kakšnimi sredstvi bi zopet nove vinograde zasadili.

V ta namen je treba trt in treba denarja. Vedeti je pa tudi treba, kako se novi vinogradi zasajajo, kako je ravnati z novimi trtami itd. Ni nam namen tukaj raz-

lagati, s kakšnimi trtami in kako naj se zasajajo novi vinogradi. Le na kratko naj posnamemo, kar poskušajo, priporočajo in dejansko delajo drugi. Največ upanja dajó ameriške trte, od katerih so nekatere take, da rodé naravnost, to je brez cepljenja, okusno grozdje in dobro vino, ki pa ima poseben okus. Zato dandanes sploh priporočajo saditi ameriške trte, in sicer najbolj take, katere je treba z našimi žlahtnimi cepiti. Te ameriške so namreč vsled svoje divje narave dovolj močne, dovolj trpežne, da jih trtna uš ne uniči. Pa med njimi so nekatere tudi slabejše, take namreč, da se le nekaj let upirajo škodljivemu mrčesu, zlasti če smo jih dejali le v plitvo zemljo. Najbolje po Slovenskem hvalijo ameriško vrsto „ripario“. Toda o vsem tem si nismo namenili pisati. Tudi o tem ne, kako je kopati (rigolati) zemljo za nove vinograde, ali kako je trte saditi v trtnico, kako v vinograd, kako jim je gnojiti ali kako je cepiti. O vsem tem so poučili in bodo še poučevali naše čitatelje razni slovenski listi in različne knjižice. Mi smo se lotili danes le tega vprašanja, kje dobiti novih trt in kje dobiti denarja za napravo novih vinogradov.

Najprvo moramo gledati, da nam starih trt popolnoma ne zmanjka, zakaj starih trt potrebujemo še za cepitev pri amerikankah. Zato moramo vsaj nekaterim starim trtam z gnojenjem dobro streči, da si jih ohranimo. Po vrtih in kraj hiš ter ob brajdah si lahko še več let stare trte ohranimo, kakor uči izkušnja po takih krajih, koder po vinogradih kar nič trt ni, dočim jih imajo še nekaj ob brajdah in po vrtih.

Za ameriške trte pa, ki nam bodo v bodoče cepljene ali necepljene dajale novo kapljico, skrbé že razni vinščaki. V prvi vrsti je država, ki ima svoje trtnice, v katerih vzreja nove trte. Po slovenskih deželah so velike državne trtnice na Bizeljskem, v Pišecah in v Kostanjevici, male trtnice pa podpira država po raznih krajih, na pr. v Kostanjeviškem okraju v Št. Jarneji in v Vel. Dolini, v Krškem okraju na Raki in v Krškem. Trtnice so tudi na Štajerskem, v Mariboru in v Halozah, na Kranjskem, na Vipavskem, v Belokrajini in drugod. Govori se, da jih bode država ustanovila še v Sevniskem in Šmarskem okraju na Štajerskem in drugod. Tako bode menda tudi na Goriškem za nje skrbela.

Štajerska dežela ima tudi svoje trtnice, na pr. v Pišecah, v Borlu (pri Ptuji), v Št. Gallenu na Gornjem Štajerskem (tukaj radi tega, ker so trte tu osamljene, da se od bližnjih vinogradov ne morejo okužiti), na Mariborski vinarski šoli. Štajerska hranilnica bode po svojih vinogradih pri Mariboru in Ptuji trtnice ustanovila. Kranjska dežela goji ameriške trtnice na svoji šoli na Grmu.

Vrh tega je ameriška trta že zelo razširjena pri posameznih vinograjških posestnikih. Na Bizeljskem, v Pišecah, Sromljah in drugod v Breškem okraju je že veliko novih vinogradov, ki so zasajeni z novo trto. Bogatejši posestniki so si po raznih krajih, na pr. g. dr. Gršak v Ormoži, že omislili ameriške trte, pa tudi siromašnejši vinogradniki jo imajo že ne samo na Štajerskem, ampak tudi na Kranjskem, Goriškem in dr. Nekateri si jih nakupijo, drugi jih dobé v dar. In tako se širi in širi nova rastlina. Iz malega raste veliko. Kakor hitro se bodo ljudje o trpežnosti nove trte popolnoma prepričali, sadili jo bodo kar od kraja, in tako se bode širila od vasi do vasi, od soseda do soseda.

Toda nova trta je draga! Nasad novega vinograda je še draži! Kje dobiti potrebnih novcev? Kako si pomagati sploh?

Najprvo je treba to doseči, da se davek

opustošenemu vinogradu odpiše. To je mogoče doseči, ker tako veleva zakon z dne 15. junija 1890. l. in ukaz finančnega ministra z dne 6. julija. Poprej je pa treba vse stare trte iz vinograda odpraviti ali pričeti s sajenjem novih trt. Taki novi vinogradi so potem 10 let prosti zemljiškega davka. Vender velja to le o vinogradih, ki so najmanj $\frac{1}{4}$ hekt, t. j. 25 arov ali 2500^m (kvadratnih metrov) ali 695 kvadr. sežnje (prilčno $\frac{1}{3}$ orala, veliki.

Kako je postopati, da se takemu vinogradu za 10 let davek odpiše, kakor veleva ta postava? To se mora naznaniti davkarji vsaj do konca junija, ali če takrat ni bil še vinograd ponovljen, vsaj 4 tedne po dokončanem delu, t. j. zasajenji z amerikankami. V naznanilu je treba natančno povedati število parcele in povedati velikost novega nasada vsaj prilčno. Razložiti je treba, da je bila v starem vinogradu res trtna uš in da 25 kilometrov v daljavi so še drugi okuženi vinogradi. Vse to mora potrditi županstvo. Taka naznanila morajo biti zelo natančna. Gosposke morda še to in ono povprašujejo, a naposled vender morajo od okuženega in zopet zasajenega vinograda davek za 10 let popolnoma odpisati, če se tudi od začetka ni ves vinograd na novo zasadil. Tako se je tudi že v mnogih krajih storilo. Zvedeli smo, da se to ne zgodi prav pogostoma, ker davkoplačevalci povedo le z besedo pri davkarji, da nimajo več vinograda, kar čisto nič ne izdaja. Najboljše je, da gredo k občini, ki ima za to že posebne obrazce. Tukaj se naznani, da je vinograd prazen. To naznanilo potrdi občinski urad. Potem je dobi zemljemerec ter gre gledat pri svojem običajnem obhodu dotično parcelo. Nato se vinograjski davek odpiše in naloži se dotični parceli le davek od pustote ali pašnika ali kar je. Od njiv in travnikov je prilčno tako velk davek kakor od vinogradov, od senožeti, pašnikov dosti nižji, skoro nič davka pa ni od neobdelane zemlje. Če jo pa spet v vinograd izpremenimo, bode celò 10 let prosta zemljarine.

Kako je pa mogoče dobiti trt brezplačno ali za nizko ceno? Treba je vlagati prošnje, ki so tudi proste kolka, kakor vsa pisma glede trtne uši, na dotična oblastva, katera imajo v oskrbi trtnice. Da se dobe trte iz državnih trtnic, oglašiti se je pri okrajnih glavarstvih (v Krškem, v Brežicah) do roka razglašene po časnikih. Da se dobé trte iz deželnih trtnic, oglašiti se je pri deželnem odboru (v Gradci, v Ljubljani). Laže je dobiti trt iz manjših trtnic, ki se delajo že sem ter tje, kajti z nasadi ameriških trt se že pečajo kmetijske podružnice, vinarska društva (n. pr. Ormoško), šole, občine. Po smislu vladnih naredeb dobe ti zavodi veliko laže trt iz državnih trtnic. Zato naj se mali posestniki oglašijo tudi pri lastnikih teh malih trtnic. Dobiti pa utegnejo kaj rastlik tudi pri veleposestnikih, kateri so se veliko prej izkušali braniti nove nesreče. Naši vinščaki naj posnemajo pač onega siromašnega, pa pridnega Bizeljanca, o katerim je bilo lani po vseh časnikih brati, kako si je bil siromak brez lastnega in brez tujega denarja napravil nov, lep vinogradič. Ko mu je bila trtna uš uničila stari vinograd, poleg hišice edino njegovo premoženje, hodil je za dninarja služil in delat v državni vinograd na Bizeljskem. Ondi je videl in poskušal, sadil, cepil in gleštal ameriške trte. Z dovoljenjem oskrbnitstva jih je pa vsako leto tudi doma v svoj vinograd nekaj zasadil in pocepil, in glej! v 3—4 letih si je napravil tako lep nov vinogradič, da je na njem dokaj vina pridelal in da so ljudje kar od daleč hodili gledat novo uspešno delo siromaškega vinščaka. Daljni svet je o tem zvedel. Zato je dobil pohvalo od avstrijskega vinarskega društva in od štajarskega deželnega od-

bora lepo darilo 20 zlatov. Za vino pa je jeseni l. 1891. skupil že nekaj stotakov

Da je res trtna uš velikansko škodo učinila, o tem pričajo denarne vsote, katere so določile država in dežele v ta namen, da se škoda ljudstvu olajša. Država je bila postavila za tekoče leto (1892) 42.000 gld. v proračun za preganjanje trtne uši, t. j. prav za prav za ameriške trte; dolnje-avstrijski deželni zbor je dovolil 60.000 gld. za brezobrestna posojila v ta namen; štajarski 10.000 gld., kranjski pa le 1500 gld. za letos; toda vzprejel se je predlog poslanca Pfeiferja, da bode deželni odbor v bodočem letu v to svrhu več predlagal. Slovenski vinščaki morajo zaradi tega gledati, da bodo dobili od države in od štajarskega ali kranjskega deželnega odbora vsaj nekaj od dovoljenih vsot. Prošijo naj v smislu postave z dne 3. oktobra 1891. l. ter postave z dne 28. marcija 1892. l. in naredbe poljedelskega ministra z dne 29. marcija za brezobrestna posojila ali naprednine. Te prošnje je vlagati najprvo na deželne odbore in potem na c. kr. poljedelsko ministerstvo. Posojila se dajo na 10 let. Čez 10 let jih je treba vrniti. Država dovoli posojilo le tedaj, če da dežela tudi enoliko vsoto. Prošnje bode vlagati pri c. kr. okrajnih glavarstvih, od tod bodo romale na deželne odbore, na deželne vlade in potem na ministerstvo. Posojila se bodo dajala posameznim posestnikom, občinam, zadrugam, kmetijskim, zlasti vinarskim društvom. V teh vlogah bode treba razložiti, koliko utegne novi vinograd stati in kako se bode obdeloval. Treba torej napraviti natančen proračun za več let in natančen načrt o nameravanem obdelovanju. Treba pa je tudi zagotoviti državo in deželo, da denarja posojenega ne bosta izgubili. V ta namen utegneta zahtevati, da se dano posojilo vknjiži na posestvu gospodarja, ki si je izposodil. Posojilo se ne bode vse na enkrat izplačalo, ampak le v letnih obrokih. Seveda bode vlada po svojih uradnikih nadzorovala vinogradnika, če tudi v resnici po predloženem načrtu zasaja novi vinograd. Ako bi tega ne storil, ne bode dobil še neizplačanih delov obljubljenega posojila, ampak bode uže dano posojilo takoj moral vrniti. Vse to bode prizadejalo veliko pisanja in morebiti tudi potov. Toda vsega tega naj se pisanja zmožni vinogradniki in njih prijatelji (duhovniki, učitelji, občinski tajniki) ne ustrašijo, vsaj so vse vloge na razne gosposke v teh rečeh brez kolka. Brezobrestno posojilo pa je velikega pomena in velike vrednosti za one posestnike, kateri nameravajo na vsak način svoje nekdanje sloveče, a zdaj opustošene vinograde obnoviti. Kdor se torej hoče natanko seznaniti z novimi zakoni in naredbami v teh rečeh, treba mu jih natanko poznati. Te postave so z dne 27. junija 1885., 15. junija 1890., ukaz z dne 6. julija 1890., zakon z dne 15. maja 1891., ukaz z dne 28. maja 1891. zakon z dne 3. oktobra 1891., z dne 28. marcija 1892. in ukaz z dne 29. marcija 1892. l. *) „Domovina“.

O pomenu in uporabi umetnih gnojil.

IX.

Umetna fosfornata in dušičnata gnojila.

Tem gnojilom prištevamo zlasti koščeno moko, ki velja za najstarejši in najizvrstnejši umetni gnoj. Te moke je pa več vrst, namreč razdeljenih po načinu, kako se kosti za gnojilo pripravljajo.

Kosti obstojijo iz zgorljivih snovi in iz pepela.

*) Vsi ti zakoni so bili v letošnjem „Kmetovalci“ priobčeni in se dobe v posebnem ponatisu pri deželnem odboru kranjskem.

Zgorljive snovi imajo v sebi koščeno mast in hrustančevino, pepel pa je sestavljen večinoma iz fosfornokislega apna. Surove kosti se torej ne morejo naravnost z uspehom uporabljati za gnojenje, ker se več let ustavljajo gnolobi.

Kjer se pa kosti lahko in po ceni dobivajo, se tudi lahko uporabljajo za mešan gnoj ali kompost, če se jim prideva kaka druga gnojilna snov. Toda tako obdelovanje nikakor ni umestno in je vedno bolje, da se kosti zamenjajo v bližnji tovarni za koščeno moko, ker surove kosti sicer počasi trohniijo.

Ako se kosti le navadno v stopah drobijo, dobimo iz njih tako zvano „surovo koščeno moko“, ki ima razen 16—18 % neraztopljive fosforne kisline še 3 $\frac{1}{2}$ do 41 $\frac{1}{2}$ % organskega dušika v sebi. Surova koščena moka se v zemlji le zelo težko raztvorja (izpreminja) zaradi tega, ker ima veliko maščobe in ker je ni moči tako na drobno raztolči; uspeh njen je torej le zelo počasen. Spraviti se mora toraj brž ko mogoče v zemljo ali pa podelati v mešan gnoj ali kompost. Uporaba surove koščene moke se torej nikdar ne priporoča.

Veliko večega uspeha je brezdvomno tako zvana „poparjena koščena moka“. Kako pa jo napraviti? Kostem se mora odvzeti maščoba s kemični sredstvi, ki raztope to maščobo. Ako kosti poparimo, postanejo bolj mehke, hrustančevina se izpremeni v klejevo vodo, katere se potem navzamejo kosti. Ako torej spravimo poparjene in zmlete kosti v zemljo, izpremeni se neraztopni apneni fosfat, ki je v koščeni moki, vsled gnilobe kleja v raztopni vapneni fosfat, katerega rastline brzo porabijo.

Poparjena koščena moka vpliva torej veliko hitreje na rastlinsko rast.

Obilnost redilnih snovi v poparjeni koščeni moki se menjava med 20—32 % fosforne kisline in med $\frac{1}{2}$ do 1 $\frac{1}{2}$ % dušika. Ako kupuješ poparjeno koščeno moko, moraš vedno navesti, ali potrebuješ zelo ali malo poparjene. Zelo poparjena koščena moka, katero imenujemo „koščeno moko brez kleja“, ima v sebi 32 % fosforne kisline in $\frac{1}{2}$ % dušika, malo poparjena koščena moka ima pa le 20 % fosforne kisline in pa 4 $\frac{1}{2}$ % dušika.

Če pa poliješ surovo ali poparjeno koščeno moko z žvepleno kislino, dobiš tako imenovano predelano koščeno moko ali „superfosfat koščene moke“, katera je brez dvoma najboljše umetno gnojilo. Superfosfat koščene moke prodaja se navadno s tem le razmerjem redilnih snovi:

I. $\frac{1}{2}$ % neraztopne, 20 % raztopne kisline, $\frac{1}{4}$ % dušika.
II. 7 $\frac{1}{2}$ % „ 7 $\frac{1}{2}$ % „ 2 $\frac{1}{2}$ % „

V to vrsto umetnega gnoja spada nadalje tudi tako zvani Peruguano, katerega posebno Nemci veliko rabijo. Pri nas ga rabijo le redko kje. Peruguano je namreč zmes živalskih odpadkov in ostankov pomorskih ptičev in pomorskih živali, ki se nahajajo na Peruanskih otocih. Peruguano, katerega sedaj uvažajo, ima veliko manj redilnih snovi, nego oni, ki so ga poprej uvažali; ima v sebi namreč povprek 5 % dušika in 11 do 16 % fosforne kisline. Peruguano prodajajo zdaj v tovarnah za umetna gnojila z določenimi redilnimi snovmi.

X.

Umetna kalijska gnojila.

Gnojila, ki imajo kalij, so kalijske soli, od katerih se za gnojenje rabi navadno žveplenokisli kalij in klorkalij. Le izvenredno se uporablja fosfornokisli ali solitarnokisli kalij za gnojenje. Od redilnih snovi, ki jih potrebujejo rastline, odjemlje in si pridruže zemlja najmočnejše kalijske soli. Najvažnejši izmed vseh kalijskih soli in sicer posebno za Avstrijo je žveplenokisli

kalij. Kakor ga pri nas v prodaji nahajamo, ima to gnojilo 90—95 % čistega žveplenokislega kalija v sebi; drugih 5—10 % odpada navadno na snovi, ki so mu primešane. Na Nemškem prodajajo to sol po tovarnah za umetni gnoj z imenom „dvojnorafinovani žveplenokisli kalij“. Razen tega prodajajo še manj vredne kalijske soli, ki nimajo toliko kalija v sebi.

Žveplenokisli kalij se v vodi precej lahko raztopi in se mora kakor vse druge kalijske soli polagati kolikor le mogoče blizu rastlinskih korenin. Na 1 hektar ga zadostuje 200—400 kilogramov. Cena njegova je odvisna od tega, koliko kalija ima v sebi.

Klorkalij rabijo za gnojenje najbolj na Nemškem. Ker pa ima vedno več ali manj klornatrija (kuhinjske soli) primešanega in ker klornatrij čisto slabo vpliva na razvijanje rastlin, se tudi ne da najbolje priporočati.

Končno naj omenimo še eno kalijsko sol, ki je za kmetijstvo posebne važnosti, namreč tako zvani kajnit. Dobivajo ga pri Strassfurtu na Nemškem, in sicer na rudarski način; izkopavajo ga in potem prodajajo zmletega. Kajnit ima 20 % žveplenokislega kalija, zraven pa še 30 % žveplenokisle magnezije in 35 % navadne soli. V Avstriji ga je dobiti le z dovoljenjem in zmešanega s Thomasovo žlindro z imenom „denaturirani kajnit“.

V slednjem času je c. kr. avstrijski erar v onih kajnitskih jamah v Kaluži na Gališkem, katere so uže opustili, zopet jel kopati, tako da sedaj tudi v Avstriji lahko dobivamo kajnit.

Toda predaleč bi zašli, ako bi hoteli navajati še druge razne kalijske soli, ki so na prodaj. Za naše razmere je žveplenokisli kalij najbolj priporočeno in najizvrstnejše umetno kalijsko gnojilo.

Docent dr. E. Kramer.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 228. vprašanje: Zanesljivo sredstvo zoper čebelnje uši je tobakov dim. Nekaj puhov dima od smodke ali iz pipe, pa popadajo vse uši raz čebele. Če ima sosebno matica veliko tega mrčesa, zapri jo v matično hišico ter spusti vanjo nekoliko tobakovega dima. Kmalu popada vsa nadležna golazen na tla in pogine.

Vprašanje 233. Kako se dela pravi brinovec? Ali se morajo jagode zmleti ali dobro stolči, in ali jih je v zaprti posodi pustiti kakor druge sadeže, iz katerih se kuha žganje? Koliko žganja da 100 kg brinja? (G. L. v št. L. v P. na Štajarskem.)

Odgovor: Alkohol ali špirit, t. j. tisto, kar daje žganju moč, se vedno dela iz sladkorja, in sicer s kipenjem. Tudi sladkor, ki je v brinavih jagodah, moramo s kipenjem izpremeniti v alkohol. V ta namen namočimo jagode v vodi. Voda pa sladkor iz jagod tem bolj izsluži, kolikor bolj so zdrobljene. Iz tega sledi, da je priporočeno zdrobljene jagode namakati. Ker sladkor najbolj in najhitreje kipi pri 18° toplote po Celsiju, ker se alkohol rad izhlapi, ali po domače rečeno, posuši, nadalje, ker nekoliko pokipele jagode na zraku lahko cik dobe in vrhne tudi plesnijo, zato sledi iz vsega tega, da je brinove jagode najboljše namakati v zaprti posodi na toplem. Koliko se dobi žganja iz 100 kg, nam ni znano, a naslednji račun utegne biti približno resničen. 100 kg suhih jagod ima 14 $\frac{1}{2}$ kg sladkorja v sebi. Ta sladkor da, če bi ves pokipel, dobrih 7 litrov čistega alkohola ali 21 litrov prav močnega žganja. No, ker ves sladkor ne pokipi in ker se pri kuhanju tudi vse žganje ne ujame, zlasti pa v slabih kmetijskih kotlih ne, zato smemo vzeti le polovico in reči, da pri navadnem kuhanju brinovca 100 kg jagod da 10 litrov žganja.

Prosimo večše čitalje, da nam o kuhanji brinoveca sporoče svoje izkušnje, katere bomo potem v posebnem članku objavili.

Vprašanje 234. Neki tukajšnji kmetovalec ima brejo svinjo, katera se nekaj dni uže vede, kakor da bi bila nora. Z glavo rije v zid, potem malo postoji ter se trese po vsem životu, včasih se zgrudi, a obče se pa največ okoli vrti. Je prav malo in le najboljše reči. Kaka je ta bolezen in kako jo zdraviti. (K. P. na B.)

Odgovor: Iz popisa bolezni bi se dalo sklepati, da ima svinja vnete možgane, ker pa bolezen trpi uže več dni, vnetica možgan pa razen redkih slučajev prasiča umori v 24—48 urah, zato ima svinja brčkone le omotico. Znamenja omotice so tudi taka in imajo podobne vzroke, kakor vnetica možgan. Vzroki omotice so običajno le škodljive jedi kot upijančljive reči, ostanki kotla, kadar se žganje kuha, potem solomurja od slanine, škodljive rastline kakor pasje zelišče in razhudnik, voda, na kateri se je kuhalo mnogo krompirja i. t. d. Zdravljenje omotice se prične z rečmi, ki silijo žival na bljevanje zaužitih škodljivih reči. Po bljevanji se da prasiču sladkega mleka, ako je zbolel vsled kake použite upijančljive reči, ali pa kislega mleka, octa, kislega zelja, če je zbolel vsled kake použite strupene reči. Tudi polivanje z mrzlo vodo in puščanje je dobro.

Vprašanje 235. Ker nam je trtna uš do malega uže vse vinograde uničila, poprijeti se moramo bolj živinoreje in skrbeti za zboljšanje pašnikov. Imamo v prav lepem kraju velik pašnik, katerega je pa polovica obrasčenega s trnjem. Nagovarjal sem posestnika, da bi travnik zboljšali, a vse je zastoj. Prosim poročila, ali je kateri zakon, ki bi veleval pašnike zboljšati in katera gosposka ga mora zvrševati? (J. S. v Št. J.)

Odgovor: Takega zakona nimamo nobenega, ki bi silil kmetovalce zboljšavati svoja posestva, zato se pa tudi v to ne sme mešati nobena gosposka. V takem slučaju ne pomaga drugega nego pouk in dober vzgled, ob enem pa veliko potrpljenja, ker kmetijski napredek je vseгда počasen. Neumné je pa najboljše pustiti, kajti „za neumnost še ni zraslo zelišče“.

Vprašanje 236. Mislim si sezidati nov hlev in ga obkati na železniške šine. Prosim pouka, ali so železniške šine toliko močne, da bi držale obok in nad njim shranjeno krmo, in po koliko bi morale biti šine oddaljene ena od druge? (J. S. v D. pri Č.)

Odgovor: Železniške šine so pripravne za tako obokanje in tudi dovolj močne. Ker pa seveda vender niso toliko močne kakor nalašč za obokanje prirejene traverze, zato morajo biti gosteše postavljene, in sicer ne čez meter narazen.

Vprašanje 237. Moja krava je en mesec pred časom skotila mrtvo tele, a sedaj se pa ne more očistiti. Iz nje namreč teče vedno neka voda, in tudi napenja se močno. Jesti ne more veliko. Kaj je vzrok, da je povrgla, kakšno bolezen ima sedaj, kako jo je zdraviti in s čim krmiti, da bode kmalu okrevala? (A. D. v D.)

Odgovor: Po Vašem popisu utegne imeti krava vnetico maternice. Ta bolezen je zelo nevarna ter žival gotovo umori, kakor hitro se vnetica izpremeni v prisad. Priporočamo Vam nemudno poklicati živinozdravnika, da vse potrebno ukrene, dokler vnetica ni še huda in ni prisad pritisnil. Vzroka, zakaj je krava povrgla, Vam tudi ne moremo povedati, ker vzrokov je lahko več, a pravi se spozna iz okolščin, ki se le v hlevu pri kravi razvidijo.

Vprašanje 238. Kadar se sadni mošt drugič ali tretjič pretoči, a v sodu ga potem nekoliko manka, zaliti pa ni s čim, ali sme sod ostati prazen, ali naj se z vodo zalije? (Fr. P. v Č.)

Odgovor: Nobeno ni dobro. Če je sod nekoliko prazen, izcimijo se lahko razne bolezni, če ga pa z vodo zalijete, poslabšate mu moč pa tudi trpežnost. Če ga ne mislite precej porabiti, tedaj ga zažveplajte, kakor smo popisali v zadnji številki „Kmetovalca“. Najbolj Vam pa priporočamo kupiti kako močno belo laško vino, če je tudi bolj trpkega okusa, ter z njim zalivajte sadni mošt. Taka vina so v ta namen izvrstna, mošt naredi trpežnejši in so tudi primerno cena.

Vprašanje 239. Konji mi hočejo razgristi ves les, kar ga dosežejo. Kako bi se jim odpravila ta razvada? (J. O. na V.)

Odgovor: Če konji grizejo jasli in sploh les, ni to samo zato sitna razvada, ker delajo škodo, ampak tudi zato, ker je glojenje lesa tudi njih zdravju škodljivo. Ob glojenju požirajo konji zrak, ki v želodci in v črevih slabi delovanje, zato take konje kaj rado kolje, kar je pa vedno nevarno. Sredstva proti glojenju so različna. Eni objeje vse robove z železnimi šinami ali s ploščevino, a paziti je, da se želji ne omajejo in ven ne gledajo, da se ploščevina ob robu ne dvigne, ker na vsem tem se konji lahko nevarno poškodijo. Zelo priporočajo ves les, katerega konji hočejo glodati, namazati s katranom, in predno se katran posuši, ga potresti s prav drobnim peskom (sviščem). Najboljše je pa konje tako privezati, da ne morejo ne na levi ne na desni glodati, jasli se jim pa naredi prav na tleh. Takih jasli konji ne glojejo in so ob enem za nje najbolj zdrave, ker konj je ustvarjen svojo krmo na tleh pobirati. Visoke jasli so prvi in edini vzrok vdrtim hrbtom.

Vprašanje 240. Kako se razmnožujejo kakti in ali se dajo požlahtniti in kako? (J. K. v Št. J. na Štajarskem.)

Odgovor: Kakti se na prav lahek način razmnožujejo, in sicer s potaknenci. Zeleni izrastki se pomladi in po leti (v cvetličnjaku vsak čas) odlomijo, kaka dva dni puste v senci veniti in potem se v prst vsade. Potaknenci vseh vrst kaktov se kaj radi primejo, zato jih ni treba požlahtnjevati, ker se dajo iz korenine vzgojiti.

Vprašanje 241. Kako se ilovnata zemlja uspešno zboljša in njena rodovitnost trajno ohrani. Bi li pepel s svojo močjo ne premenil ilovice v dobro rodovito zemljo? (J. K. v Št. J. na Štajarskem.)

Odgovor: Odgovor, kako kakšno zemljo zboljšati, more se dati le na licu mesta, kjer se dotična zemlja vidi in preišče ter v poštev vzamejo tudi vse razmere. Trajno rodovitna ohraniti se prav za prav ne da nobena zemlja brez trajnega rednega pognojevanja, bodi si na kateri koli način. V čem pa obstoji rodovitnost kake zemlje? V njenih fizikalnih in kemijskih lastnostih, katere morajo ugajati rastlinam. Kmetovalec ima v moči zemlji take lastnosti dati, in sicer z obdelovanjem in gojenjem. Kadar pa nerodovito ali malo rodovito zemljo pričnemo obdelovati, preudariti moramo, ali se bodo pa stroški obdelovanja tudi izplačali. Iz Vašega vprašanja se da posneti, da je Vaša ilovnata zemlja zelo slaba, zato jo hočete zboljšati. Ilovnata zemlja je težka in mrzla ter bode tem rodovitnejša, v kolikor bolj rahlo in gorko jo bode izpremenili. Težka ilovnata zemlja se izpreminja v rahlo s pridnim obdelovanjem ter z primešavanjem takih tvarin, katere jo rahljajo. Razen dolgega, slamnatega in enakega hlevskega gnoja, ki pa zemljo seveda ne vzdrži trajno rahlo, ker kmalu izgine, je najboljša primesnina svišč (droben pesek), premogov pepel in kaj enakega. Predno pa taka primesnina kaj izda, t. j. da jo je na njivi poznati, mora je priti na tisoče voz na hektar. Ne rečemo, da se to ne da zvršiti, če imamo take primesnine blizu, če imamo večkrat vprežno moč brez stroškov na razpolaganje. Umno obdelovanje, zlasti pogostno preoravanje, in to o pravem času, tudi veliko pripomore. Kar se pa tiče navadnega pepela, res zemljo enostransko zboljša t. j. da rastlinam prepotrebne kalija, drugega pa prav nič, in zato se z njim ilovica prav malo zboljša.

Gospodarske novice.

* Ob bližajočem se koncu leta opozarjamo vse p. n. gg. družabnike, naj izvolijo prav kmalu izročiti letnino za l. 1893. predsednikom svojih podružnic, katerim je glavni odbor uže davno poslal nabiralne pole ter jih naprosil, da pobero letnino najkasneje do 20. decembra t. l. Tiste gg. člane, katere je odbor pisмено in naravnost prosil članarine, naj jo pa tudi izvolijo precej vplačati na bližnji pošti na doposlani jim poštnohranilniški položni list. Naročniki «Kmetovalčevi», kateri mislijo še ostati l. 1893., naj pa tudi kmalu ponove naročitev. Ker smatramo le tistega za člana, oziroma za naročnika, ki letnino ali naročnino o pravem času plača, zato nujno prosimo odzvati se naši gorenji prošnji, ker le ob točnem plačevanju more glavni odbor vzdrževati v družbeni pisarni potreben red.

* V poveljništvu žrebčarske postaje na Selu pod Ljubljano se je zvišala prememba. Dosedanji poveljnik gospod c. in kr. ritmojster Edvard Hanslik je prestavljen v Olchowce v Galiciji, k nam pa pride gosp. c. in kr. ritmojster Ivan Beutler pl. Heldenstern iz Piseka na Češkem. Obžalujemo odhod gospoda Hanslika, ki je vsegdar složno s konjerskim odsekom se potegoval za povzdigo konjereje na Kranjskem in je radovoljno v ta namen storil vse, kar mu je bilo mogoče. Želimo g. Hansliku, da si pridobi na svojem novem mestu iste odkritosrčne simpatije, katere si je pridobil med nami.

* † Janez Valentincič, vrtnar na deželnom posestvu na Studenci pod Ljubljano ter oskrbnik riborejnih naprav družbenega samostalnega ribarskega odseka ravno tam, je umrl 2. t. m. Pokojnik je bil jako nadarjen, umen, marljiv in vse skozi pošten mladenič ter se je za uspevanje imenovanih riborejnih naprav s svojo skrbnostjo in natančnostjo pridobil velikih zaslug. Naj počiva v miru!

* † Gospod Anton Ferme, župnik v Št. Štefanu na Štajarskem in član naše družbe, je umrl 5. avgusta t. l. — Naj počiva v miru.

* Samostalni konjarski odsek je imel 29. novembra t. l. sejo na Selu pod Ljubljano, pri kateri so bili navzoči odborniki gg. Gams, Hanslik, Lenarčič, Perdan in Pirc. Odsek je določil po dogovoru s poveljništvom žrebčarske postaje razdelitev žrebcev za l. 1893., ukrenil prositi za postajo na Igu še petega žrebca ter za kamniški okraj v novič težkega žrebca, ki naj pride v zasebno oskrbo v bližino Kamnika.

* Novih žrebcev za Kranjsko je došlo pet, in sicer: Orižantski polkrvnik „Gidran XXI—1“, 11 let star, svetel rjavec, 167 cm visok; orižantski polkrvnik „Gidran XXIV“, 4 leta star, siv belec, 165 cm visok; Valonec „Krim“, 3 leta star, rjavec, 170 cm visok in 197 cm čez pas (v zasebni oskrbi v Stranski Vasi pri Dobrovi); Valonec „Triglav“, 4 leta star, rjavec, 175 cm visok in 200 cm čez pas (v zasebni oskrbi v Pristavi pri Tržiči) in Pinegavec „Bolar“, 4 leta star, rjavec, 170 cm visok in 195 cm čez pas.

* Razvrstitev žrebcev po postajah na Kranjskem bode l. 1893. nastopna:

Na postajo	Selo	pridejo:
		Nachod
		El-Bedavi XXIX—6
		Coversano Mima
		Pluto, 115
"	"	Pluto, 36
	Ig	Dualist II
		Orest
		Bollar

(petega je konjarski odsek še prosil.)

Na postajo	Vrhniko	pridejo:
		Crown Prince
		Pluto I. 161
"	Horjul	Hautin-Le-Val
"		Multo
"	Grosuplje	Nemški Mihel II
"	Velike Lašče	Majestoso
"	Ribnico	Siglav
"		Conversano I—2
"	Kočevje	Prime Minister
"		Abngress 28
"	Cerknico	Gidran XXIV
"		Joung Othello
"	Postojino	Pluto 103
"		Majestoso Livia 30
"	Koseze	Gidran XXI
"		Al-ksander
"	Novo Mesto	Pluto, 370
"		Handegen 8
"	Št. Jarnej	Wilsford
"		Edo
"		Arminius
"		Haidamacha
"		Gidran XXI—1
"		Schagya IV
"	Rakovnik	Eggy
"		Leo Pluto
"		Irlande I
"	Škocijan	Gidran XXII
"		Gidran XX
"		Berlick
"	Cerklje	Aubry
"		Gidran XXI
"		Gidran XXII—14
"	Kostanjevico	Daniel o Rourke I
"		Dahoman
"	Veliki Gaber	Rubico
"		Tulipan Hollo.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V a b i l o

na občni zbor podružnice c. kr. kmetijske družbe za Radovljiško okolico, ki bode v nedeljo 18. decembra t. l. popoldne ob 1/2 4. uri v gostilni gosp. Wuchererja v Lescah.

Na vzporedu je volitev predsednika ter odbora in dogovor o bodočem delovanju podružnice.

Ker je pa podružnica sedaj brez predsednika in brez odbora, vodil bode zborovanje družbeni tajnik g. Gustav Pirc.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 15. decembra 1892.

V a b i l o

na občni zbor podružnice c. kr. kmetijske družbe v Horjulu, ki bode v nedeljo 18. decembra popoldne po cerkvenem opraviu v šoli.

Vzporred:

- 1.) Poročilo o delovanju podružnice l. 1892.
- 2.) Posvetovanje o napravi podružnične sušilnice za sadje.
- 3.) Vplačevanje udnine za l. 1893.
- 4.) Nasveti posameznih družabnikov.

V Horjulu dne 9. decembra 1892.

Fr. Dolinar s. r., prvomestnik.